

Kansallisperinnön pitkä häntä

11.2.2008

Kai Ekholm

Avasimme hiljattain professori Heikki A. Reenpään kokoelmahuoneen, johon on sijoitettu 11 000 Fennica-teosta hänen 24 000 teoksen kokoelmastaan. Turun palosta säästyi 800 teosta, Matti Pohto keräsi pari tuhatta teosta, Venäjältä saimme 1834 Paul Aleksandroffin lahjoituksena 24 000 teosta Hatsinasta ja Marmoripalatsista. Tässäkin mitassa Heikki A. Reenpään kokoelma on historiallinen.

Huone on mykistävän kaunis ja näinä tuottavuusohjelman ja supistusten aikana antaa kävijälle myös vahvoja tunnekokemuksia: on upeata, että yhteisestä kansallisperinnöstämme pidetään huolta.

Sallinette nopean siirtymän ja paluun. Chris Andersonin bestseller Pitkä häntä (Long tail, Terra cognita 2007) käsittelee verkkokaupan luomaa uutta kysyntäkäyttäytymistä. Asiakkaita ei enää ohjailta 10 kärjessä hittilistoilla; näistä 'eniten myydyistä' ei kerry lopulta suurtakaan voittoa tuottajille. Hämmästyttävintä on vanhojen tuotteiden kestokysyntä, joita esim. suositusluettelot tukevat.

Mielestäni Andersonin pitkän hännän teoria kuvaa hyvin Kansalliskirjaston palveluja. On ilmeistä, että päivittäispalvelut koetaan ensisijaisiksi; Nelli-portaalissa on kuukausittain yli miljoona käyttäjää. Sähköisiin lehtiin on investoitu paljon yhteisiä resursseja ja asiakaspalvelua. Olemme yhdessä onnistuneet luomaan monivuotista vakautta, jota ei todellakaan saa horjuttaa.

Kansallisperinnön pitkä häntä käy esiin hyvin digitoitujen historiallisten aineistojen lisääntyvässä käytössä. Suosituin näistä on uusittu Historiallinen sanomalehtiarkisto. Vuotuiset 3.5 miljoonaa digitoitujen aineistojen käyttäjää eivät voi olla väärässä. Aineistoja käytetään joka kahdeksas sekunti tätäkin luettaessa. Kyseessä on tiedelehtien veroinen humanistinen palvelu, elintärkeä monille tutkijoille.

Suomalainen lehdistö ei ole vapaa: se ei ole 1900-luvun osalta lukijoiden vapaasti verkossa luettavissa. Uskon, että tämä on yhteinen kansallinen intressimme. Pyrimme neuvottelemaan lähiaikoina oikeudenomistajien ja Kopioston kanssa tästä merkittävästä kansallisesta aineistosta. Lukija on varmastikin valmis korvaamaan ns. normaalit kulut käyttämästään aineistosta, niin kuin hän tekisi tilatessaan mikrofilmistä valokopioita tai tilatessaan sen kirjastosta. Näillä käyttöluvuilla palvelusta pitäisi saada taloudellisestikin kannattava.

Vaikka digitoinnin korostaminen voi tuntua jo toistolta, se on kuitenkin kansallisperintömme tehokkain ja demokraattisin jakelutie. Kansallisperintömme on onneksi suhteellisen kompakti: vaikkapa mainittu Reenpään kokoelma verkkoon ja olisimme jo asiassa kiinni. Ei niinkään utooppinen ajatus: Ilkka ja Ulla Paateron rahasto tukee Turun akatemian väitöskirjojen digitointia; kahdessa vuodessa suurin osa on luettavissa sähköisesti kahden rahoittajan kaukonäköisyyden ansiosta.

Verkkoasiakkaan huomioiminen on meille kaikille luonnollisesti haastavaa: olemme tottuneet tulemaan töihin ja palvelemaan ovesta sisään astelevaa tunnistettua asiakasta, joka jättää laukkunsa eteiseen. Miten tunnistamme verkkoasiakkaan todelliset tarpeet?

Puhutaanpa vielä hetki Google-sukupolvesta. Virallisesti se määritellään vuoden 1993 jälkeen syntyneiksi. Toisaalta me kaikki liitymme Google-sukupolveen. Englannissa keskustellaan juuri, onko sen pelastamiseksi tehtävissä mitään.

Jyrkimmän näkemyksen mukaan on todellinen uhka, että nuoriso menettää informaatiomaiseman kartan. Käännös on huono. Englanniksi: "Today there is a real danger that kids are losing a mental map of the

information landscape”.

Useimmat meistä tekivät koulu- ja opiskelutöitään kirjastossa. Kirjastossa jo pelkkä hyllyjen ja hakuteosten määrä kertoi paljon tiedon painoarvosta, suhteellisuudesta ja lähteiden suhteista. Sanakirja kertoo jotakin kielen laajuudesta. Tietosanakirjan 30 osaa kertoo jotakin ihmisen ponnistuksesta.

Kansalliskirjaston kupolisali sisältää edelleen joukon hakuteoksia, joilla tosin alkaa olla historiallinen merkitys. Kun suomalaisia tietosanakirjoja urakoitiin kolmisenkymmentä vuotta sitten, 'kilpailevat joukkueet' käyttivät juuri näitä hakuteoksia lähteinään. Ikääntyneinäkin nämä teokset ilmentävät 'tietoa tietoisena itsestään'. Se piirre erottaa ihmisen hakukoneesta...

Tuottavuusohjelman edetessä kertaisin: kirjastopalvelujen kaltaiset keskitetyt palvelut pitäisi jättää sen ulkopuolelle. Kirjastot luovat edellytykset yleiselle tuottavuudelle.

Kansakunnan henkistä tuottavuutta ei mitata htv: llä tai säästetyillä eurosummilla. Sitä voi lähestyä PISA-tutkimuksilla, maisterin- ja tohtorintutkinnoilla ja julkaistulla kirjatutannolla. Sivistyksen luomaa pysyvää hyvinvointia ei kukaan voi tyhjentävästi mitata. Onneksi. Jonkinlainen järki, empatia ja kaukonäköisyys mukaan siis säästösuunnitelmiin, kiitos!

Emme halunne jäädä historiaan kansakuntana, joka pyyhki oman muistinsa.

British Library kampanjoi viime syksynä näkyvästi valtion 9 miljoonan punnan säästöjä vastaan. Näyttelijä Michael Palinin kaltaiset ystävät nousivat puolustamaan rakasta kirjastoaan. British Library kertoi tuottavansa palvelut jokaiselle kansalaiselle kahvin ja muffinin hinnalla. Oma kansalliskirjastomme tuottaa nämä palvelut tasan samalla kahvikuppi-indeksillä. Viisi euroa veronmaksajaa kohti ei voi olla maan talouden kannalta ratkaiseva summa. Edes tuplattuna.

Kirjastojen ystävät ja käyttäjät, astukaa esiin.
Ääntänne arvostetaan!

Pyydämme lähettämään palautteen suoraan kirjoittajalle:
kai.ekholm (at) helsinki.fi

Virtuaalinen Heikki A. Reenpään kokoelmahuone (<http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/reenpaa/index.html>)

Kuvakavalkaadi kokoelman kirjoista (<http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/reenpaa/esitys/index.html>)

Historiallinen sanomalehtiarkisto (<http://digi.kansalliskirjasto.fi/index.html>)